

Απόφαση **1 / 2026** (ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ)

Αριθμός 1 / 2026

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

ΣΕ ΠΛΗΡΗ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

ΣΥΓΚΡΟΤΗΘΗΚΕ από τους Δικαστές: Αναστασία Παπαδοπούλου, Πρόεδρο του Αρείου Πάγου, Αγάπη Τζουλιανιάκη, Αλεξάνδρα Αποστολάκη, Σταυρούλα Κουσουλού, Βαρβάρα Πάπαρη, Ελπίδα Σιμιτοπούλου, Αικατερίνη Χονδρορίζου, Παναγιώτη Λυμπερόπουλο και Μιχαήλ Αποστολάκη - Εισηγητή, Αντιπροέδρους του Αρείου Πάγου, Ελένη Χροναίου, Κλεόβουλο - Δημήτριο Κοκκορό, Γεώργιο Σχοινοχωρίτη, Ευτύχιο Νικόπουλο, Γεώργιο Παπαγεωργίου, Σταύρο Μάλαινο, Παναγιώτα Γκουδή - Νινέ, Φώτιο Μουζάκη, Λεωνίδα Χατζησταύρου, Ιφιγένεια Ματσούκα, Νίκη Κατσιαούνη, Αντιγόνη Τζελέπη, Μαρία Γιαννακοπούλου, Απόστολο Φωτόπουλο, Μαρία Πετσάλη, Βαΐα Ζαρχανή, Σπυριδούλα Λιάτη, Ευαγγελία Στεργίου, Στυλιανή Μπλέτα, Ηλία Γιαρένη, Ελένη Θεοδωρακοπούλου, Δέσποινα Βασιλοδημητράκη, Ευγενία Μπιτσακάκη, Αικατερίνη Πατσιαρά, Μαρία Αρχοντάκη Τραυλού Τζανετάτου, Παναγιώτη Φιλόπουλο, Παρασκευή Γρίβα, Γεώργιο Μικρούδη, Ελένη - Παναγιώτα Λεβεντέλη, Ειρήνη Νικολάου, Αναστασία Καραμανίδου, Ιωάννα Στρατσίανη, Χριστίνα Τζίμα, Άλκηστη Σιάννου, Βασιλική Μουγιάντση, Κωνσταντία Εμμανουηλίδου, Παναγιώτα Γιαννακοπούλου, Νικολέττα Παναγιωτίδου, Μαργαρίτα Νικάκη, Αριστέα Τσαμαδιά, Δήμητρα Σίσκου, Αναστάσιο Σάββα, Αγγελική Καρδαρά, Δομνίκη Λασπά, Αμαλία Βασιλοπούλου, Χρυσούλα Μανέτα, Ευαγγελία Ψαράκη, Μαρία - Γεωργία Τσάμη, Νικόλαο Κουτσούκο, Μαρία Παπαδημητρίου, Ανθία Τσαφίτσα, Σοφία Καραγιάννη, Γεσθημανή Τσουλφόγλου και Χριστίνα Πουρνάρα Αρεοπαγίτες, (κωλυομένων των λοιπών δικαστών της σύνθεσης).

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, την 16η Οκτωβρίου 2025, με την παρουσία του Αντεισαγγελέως του Αρείου Πάγου Βασιλείου Φλωρίδη (κωλυομένου του Εισαγγελέως του Αρείου Πάγου) και της Γραμματέως Α. Α. για να δικάσει την εξής υπόθεση μεταξύ:

Της καθ' ης η κλήση - αναιρεσεύουσας: ομόρρυθμης εταιρείας με την επωνυμία "... Ο.Ε." (πρώην ... ΕΠΕ), που εδρεύει στη θέση Άγιος Θωμάς στο Σχηματάρι Βοιωτίας και εκπροσωπείται νόμιμα. Εκπροσωπήθηκε από τους πληρεξουσίους δικηγόρους της Δημήτριο Κουτσούκη και Δάφνη Κουτσούκη, οι οποίοι ανακάλεσαν τις από 11-9-2025 κατατεθείσες στη γραμματεία του Αρείου Πάγου δηλώσεις κατ' άρθρο 242 παρ.2 Κ.Πολ.Δ., παραστάθηκαν αυτοπροσώπως και κατέθεσαν προτάσεις.

Των καλουσών - αναιρεσιβλήτων: 1.ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία "Vivartia Συμμετοχών Μονοπρόσωπη Ανώνυμη Εταιρεία" και τον διακριτικό τίτλο "VIVARTIA SYMMETOXΩN" (πρώην: "Vivartia Ανώνυμη Βιομηχανική και Εμπορική Εταιρεία Προϊόντων Διατροφής και Υπηρεσιών Εστίασης"), που εδρεύει στα Σπάτα Αττικής και εκπροσωπείται νόμιμα και 2.ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία "ΔΕΛΤΑ Ανώνυμη Βιομηχανική και Εμπορική Εταιρεία Τροφίμων Μονοπρόσωπη Α.Ε." και τον διακριτικό τίτλο "ΔΕΛΤΑ Τρόφιμα Μονοπρόσωπη Α.Ε." (πρώην ΔΕΛΤΑ Ανώνυμη Βιομηχανική και Εμπορική Εταιρεία Τροφίμων" - ΔΕΛΤΑ ΤΡΟΦΙΜΑ Α.Ε.), που εδρεύει στον Άγιο Στέφανο Αττικής και εκπροσωπείται νόμιμα. Αμφότερες εκπροσωπήθηκαν από τους πληρεξουσίους δικηγόρους τους Στυλιανό Σταματόπουλο, Νικόλαο Κοσμίδη, Γεώργιο Γεωργιάδη και Παναγιώτη Γιαννόπουλο, οι οποίοι κατέθεσαν προτάσεις.

Η ένδικη διαφορά άρχισε με την από 15-09-2020 αγωγή της ήδη αναιρεσείουσας, που κατατέθηκε στο Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών. Εκδόθηκαν οι αποφάσεις: .../2022 οριστική του ίδιου Δικαστηρίου και 2364/2023 του Μονομελούς Εφετείου Αθηνών. Την αναίρεση της τελευταίας απόφασης ζήτησε η αναιρεσείουσα εταιρεία με την από 27-07-2023 αίτηση και τους από 26-03-2024 πρόσθετους λόγους αυτής, επί της οποίας εκδόθηκε η 432/2025 απόφαση του Α3' Πολιτικού τμήματος του Αρείου Πάγου, η οποία παρέπεμψε στην πλήρη Ολομέλεια του Αρείου Πάγου τους αναφερόμενους στο σκεπτικό της απόφασης αυτούς α)δεύτερο λόγο της από 27-07-2023 και με αριθμό έκθεσης κατάθεσης ...-2023 αίτησης της ομόρρυθμης εταιρείας με την επωνυμία "... Ο.Ε. (πρώην "... Ε.Π.Ε.") για την αναίρεση της απόφασης του Μονομελούς Εφετείου Αθηνών με τον αριθμό 2364/2023 και β)δεύτερο λόγο του από 26-3-2024 και με αριθμό έκθεσης κατάθεσης ...-2024 δικογράφου προσθέτων λόγων αναίρεσης, κατά το πρώτο σκέλος αυτών. Κατόπιν αυτής της απόφασης, η υπόθεση φέρεται προς συζήτηση στην Πλήρη Ολομέλεια του Αρείου Πάγου με την από 12-05-2025 κλήση των καλουσών.

Κατά τη συζήτηση της υπόθεσης αυτής, που εκφωνήθηκε από το πινάκιο, οι διάδικοι παραστάθηκαν, όπως σημειώνεται πιο πάνω. Οι πληρεξούσιοι των διαδίκων, αφού έλαβαν τον λόγο από την Πρόεδρο, ανέπτυξαν και προφορικά τους σχετικούς ισχυρισμούς τους, οι οποίοι αναφέρονται και στις προτάσεις τους, ζήτησαν οι μεν της αναιρεσείουσας την παραδοχή της αίτησης και των προσθέτων αυτής λόγων, οι δε των αναιρεσιβλήτων την απόρριψή τους, καθένας δε την καταδίκη του αντιδίκου μέρους στη δικαστική δαπάνη.

Ο Εισαγγελέας, αφού έλαβε τον λόγο από την Πρόεδρο, πρότεινε να γίνει δεκτός ο λόγος αναίρεσεως, να ανααιρεθεί στο σύνολό της η προσβαλλόμενη απόφαση και να παραπεμφθεί η υπόθεση προς περαιτέρω εκδίκαση στο ίδιο Εφετείο, συντιθέμενο από άλλον δικαστή, όπως ορίζει η διάταξη του άρθρου 580 § 3 Κ.Πολ.Δ.

Επίσης να διαταχθεί κατ' άρθρο 495 § 3 Κ.Πολ.Δ. η επιστροφή του παραβόλου στην αναιρεσείουσα και να συμψηφιστούν τα δικαστικά έξοδα μεταξύ των διαδίκων κατ' άρθρο 179 εδ. α' Κ.Πολ.Δ. λόγω της ιδιαίτερης δυσχέρειας του κανόνα δικαίου, που εφαρμόστηκε.

Κατά την 29η Ιανουαρίου 2026, ημέρα που συγκροτήθηκε το δικαστήριο αυτό προκειμένου να διασκεφθεί για την ανωτέρω υπόθεση, ήταν απόντες ο Αντιπρόεδρος του Αρείου Πάγου Παναγιώτης Λυμπερόπουλος και οι Αρεοπαγίτες Ευτύχιος Νικόπουλος, Σταύρος Μάλαινος, Ευαγγελία Στεργίου, Ελένη Θεοδωρακοπούλου και Σοφία Καραγιάννη, οι οποίοι είχαν δηλώσει κώλυμα αρμοδίας. Παρά ταύτα, παρισταμένων, πλην αυτής, πλέον των είκοσι εννέα (29) μελών εκ των συμμετασχόντων στη συζήτηση της υπόθεσης, κατ' άρθρο 27 παρ.2 του ν. 4938/2022, το Δικαστήριο είχε την εκ του νόμου απαρτία για να διασκεφθεί.

ΣΚΕΦΘΗΚΕ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ

1. Με την από ...-2025 και με αριθμό κατάθεσης ...-2025 κλήση των αναιρεσίβλητων, νομίμως φέρονται ενώπιον της Πλήρους Ολομέλειας του Αρείου Πάγου οι από τον αρ. 1 του άρθρου 559 ΚΠολΔ δεύτερος λόγος της από 27-7-2023 ένδικης αίτησης αναιρέσεως και δεύτερος πρόσθετος λόγος του από 26-3-2024 δικογράφου πρόσθετων λόγων αυτής, κατά το πρώτο σκέλος τους, με τους οποίους διώκεται η αναίρεση της 2364/2023 απόφασης του Μονομελούς Εφετείου Αθηνών. Οι αναιρετικοί αυτοί λόγοι παραπέμφθηκαν στην Πλήρη Ολομέλεια του Αρείου Πάγου με την 432/2025 απόφαση του Α3 Πολιτικού Τμήματος του Δικαστηρίου τούτου κατ' εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 563 § 2 περ. β' του ΚΠολΔ και 27 § 2 περ. β' του ν. 4938/2022 "Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών κ.λπ.", επειδή κρίθηκε ότι οι ως άνω λόγοι αναιρέσεως, με τους οποίους η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι το Εφετείο εσφαλμένα ερμήνευσε και εφάρμοσε την ουσιαστικού δικαίου διάταξη του άρθρου 938 Α.Κ., δημιουργούν ζήτημα με γενικότερο ενδιαφέρον, και συγκεκριμένα αν περιλαμβάνεται ή όχι στην έννοια του περιελθόντος κατ' άρθρο 938 Α.Κ., και συνεπώς αν αποτελεί ή όχι αποδοτέα ωφέλεια σύμφωνα με τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό, μετά την παραγραφή της αξίωσης από αδικοπραξία, η δαπάνη, συνιστάμενη στο επιπλέον ποσό, το οποίο η αντισυμβαλλόμενη της αναιρεσείουσας εταιρία εμπορίας γαλακτοκομικών προϊόντων, οιονεί καθολική διάδοχος της οποίας είναι η πρώτη αναιρεσίβλητη, θα έπρεπε να καταβάλει για την αγορά από την αναιρεσείουσα γαλακτοπαραγωγό εταιρία των αναφερόμενων στην αγωγή ποσοτήτων γάλακτος αντί εύλογου και καθοριζόμενου υπό συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού τιμήματος, και το οποίο (επιπλέον ποσό) αυτή φέρεται ότι εξοικονόμησε, αγοράζοντας από την αναιρεσείουσα τις ανωτέρω ποσότητες βάσει συμβατικού όρου αντί τιμήματος οριζόμενου από την ίδια (αγοράστρια), το οποίο δεν καθοριζόταν κατά δίκαιη κρίση, αλλά ήταν χαμηλότερο από εκείνο που θα οριζόταν υπό συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού, λόγω της συμμετοχής της αγοράστριας σε καρτέλ

μεταξύ εταιριών εμπορίας γάλακτος με σκοπό τη νόθευση του ανταγωνισμού και τη διατήρηση του τιμήματος της αγοράς του από τους προμηθευτές σε τεχνητά χαμηλά επίπεδα, παραβαίνοντας με τον τρόπο αυτό παράνομα και υπαίτια τις διατάξεις περί ελεύθερου ανταγωνισμού και επιδεικνύοντας συμπεριφορά καταχρηστική και αντίθετη προς τα χρηστά ήθη επί ζημιά της αναιρεσεύουσας.

2. Κατά το άρθρο 904 § 1 εδ. α' Α.Κ., "όποιος έγινε πλουσιότερος χωρίς νόμιμη αιτία από την περιουσία ή με ζημιά άλλου έχει υποχρέωση να αποδώσει την ωφέλεια", ενώ κατά τη διάταξη του άρθρου 938 του ίδιου Κώδικα, "όποιος οφείλει αποζημίωση από αδικοπραξία έχει την υποχρέωση, κατά τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό, να αποδώσει ό,τι περιήλθε σ' αυτόν, ακόμη και αν η απαίτηση από την αδικοπραξία έχει παραγραφεί". Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι, αν από την τέλεση αδικοπραξίας δεν επήλθε μόνο ζημιά σε άλλον, αλλά συγχρόνως και ωφέλεια του αδικοπραγήσαντος από την περιουσία ή με ζημιά του αδικηθέντος, τότε, παρά την παρέλευση της πενταετούς προθεσμίας παραγραφής της αξίωσης προς αποζημίωση από αδικοπραξία κατ' άρθρο 937 Α.Κ., υφίσταται αξίωση από αδικαιολόγητο πλουτισμό, η οποία υπόκειται εφεξής στις ρυθμίσεις των άρθρων 904 επ. Α.Κ., για την απόδοση στον ζημιωθέντα κάθε ωφέλειας που αποκόμισε από την αδικοπραξία εκείνος που αδικοπραγήσε, είτε η ωφέλεια αυτή συνίσταται σε θετική αύξηση, είτε σε μη ελάττωση της περιουσίας του αδικοπραγήσαντος. Τέτοια ωφέλεια υπάρχει, επομένως, και όταν ο αδικοπραγήςας εξοικονόμησε από την αδικοπραξία κάποια δαπάνη, στην οποία θα προέβαινε αν δεν τελούσε την αδικοπραξία, και δεν περιορίζεται στην περίπτωση, κατά την οποία περιήλθε στον αδικοπραγήσαντα συγκεκριμένο περιουσιακό στοιχείο από την περιουσία του αδικηθέντος (Ολ.Α.Π. 427/1964), διότι σκοπός της διάταξης του άρθρου 938 Α.Κ. είναι να αποδώσει ο αδικοπραγήςας στον αδικηθέντα την κάθε είδους ωφέλεια που απέκτησε από την αδικοπραξία, μέχρι το ύψος του ποσού της ζημίας που υπέστη ο αδικηθείς, ώστε να μη παραμείνει σε αυτόν η ωφέλεια επί ζημιά του αδικηθέντος, ακόμη και αν αυτή δεν συνίσταται σε περιουσιακή μετακίνηση υπό στενή έννοια και κατά κυριολεξία, αλλά σε απλή εξοικονόμηση δαπάνης, δηλαδή αποκλείονται μόνο η χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης, η αποθετική ζημιά (διαφυγόν κέρδος) και η ζημιά του παθόντος χωρίς αντίστοιχη ωφέλεια του αδικοπραγήσαντος. Η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία περιελθόν κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 938 Α.Κ. νοείται μόνο ό,τι περιήλθε στον αδικοπραγήσαντα από την τέλεση της αδικοπραξίας, και όχι ό,τι αυτός ωφελήθηκε συνεπεία της επελθούσας παραγραφής, με το επιχείρημα ότι αλλιώς θα ματαιωνόταν κατ' ουσίαν η ενέργεια της παραγραφής του άρθρου 937 Α.Κ., εισάγει διάκριση μεταξύ του κατά κυριολεξία περιελθόντος και της ωφέλειας από εξοικονόμηση δαπάνης, η οποία είναι αδικαιολόγητη, αφού και στις δύο περιπτώσεις πρόκειται για επαύξηση της περιουσίας του αδικοπραγήσαντος εις βάρος του αδικηθέντος συνεπεία της αδικοπραξίας, δεν κρίνεται δε ορθό ο αδικοπραγήςας να επωφελείται από την αδράνεια του παθόντος και την συνεπεία αυτής επελθούσα παραγραφή για να επαυξάνει με οποιονδήποτε τρόπο την περιουσία του με την αδικοπραξία.

3. Στην προκειμένη περίπτωση, η προσβαλλόμενη 2364/2023 απόφαση του Μονομελούς Εφετείου Αθηνών αποτελεί κατάληξη της ακόλουθης διαδικαστικής διαδρομής, κατ' επιτρεπτή κατ' άρθρο 561 §

2 ΚΠολΔ εκτίμηση των διαδικαστικών εγγράφων: Με την από 15-9-2020 αγωγή της η ενάγουσα και ήδη αναιρεσείουσα εταιρία ανέφερε ότι κατά τα έτη 2004 έως το μήνα Ιούνιο 2006 με διαδοχικές συμβάσεις πώλησε και παρέδωσε σε τρίτη εταιρία παραγωγής και εμπορίας γαλακτοκομικών προϊόντων, η οποία το μήνα Αύγουστο 2006 συγχωνεύθηκε με την πρώτη εναγόμενη και ήδη πρώτη αναιρεσίβλητη με απορρόφησή της από αυτήν, τη συνολική ποσότητα των 2.385.300 κιλών γάλακτος, αντί τιμήματος, το ύψος του οποίου προσδιοριζόταν κατά τη συμφωνία τους από την αγοράστρια εταιρία κατά δίκαιη κρίση και όπως αυτό θα διαμορφωνόταν υπό συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού, ότι η τελευταία δεν καθόριζε το τίμημα στο εύλογο ύψος των 0,45 ευρώ ανά κιλό κατά μέσο όρο, άλλως των 0,40 ευρώ ανά κιλό, όπως θα έπραττε αν επικρατούσαν στην αγορά συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού, αλλά στο ιδιαίτερα χαμηλό ποσό των 0,35 έως 0,37 ευρώ ανά κιλό, επειδή είχε συνάψει με άλλες επιχειρήσεις του κλάδου της, και εφάρμοζε, συμφωνία με αντικείμενο την παράνομη παρεμπόδιση και νόθευση του ανταγωνισμού μέσω του τεχνητού καθορισμού σε χαμηλό ύψος των τιμών αγοράς του γάλακτος από τους παραγωγούς, της διανομής μεταξύ των συμμετεχουσών επιχειρήσεων των γεωγραφικών περιοχών αποκλειστικής δραστηριοποίησης κάθε μίας και της παρεμπόδισης των παραγωγών να επιλέξουν άλλη επιχείρηση για τη διάθεση των προϊόντων τους, σκοπεύοντας έτσι να μεγιστοποιήσει το κέρδος της επί ζημία της ενάγουσας και άλλων γαλακτοπαραγωγών, κατά παράβαση των διατάξεων περί ελεύθερου ανταγωνισμού και ενεργώντας κατά τρόπο καταχρηστικό και αντίθετο προς τα χρηστά ήθη. Ζήτησε δε να αναγνωρισθεί ότι οι εναγόμενες οφείλουν να της καταβάλουν, εις ολόκληρον έκαστη, η δεύτερη εναγόμενη-δεύτερη αναιρεσίβλητη επειδή απέκτησε τον κλάδο παραγωγής και εμπορίας γαλακτοκομικών προϊόντων της πρώτης κατά τις διατάξεις του ν. 2166/1993 και συνεπώς ευθύνεται για τις υποχρεώσεις της έναντι τρίτων κατ' άρθρο 479 § 1 Α.Κ., τη διαφορά μεταξύ του δίκαιου και καταβλητέου τιμήματος από εκείνο που πράγματι της καταβλήθηκε, ανερχόμενη στο συνολικό ποσό των 190.986,76, άλλως 71.722 ευρώ, ως αποζημίωση για την παράνομη, υπαίτια και αντιβαίνουσα στα χρηστά ήθη συμπεριφορά της αγοράστριας εταιρίας, άλλως επικουρικής, για την περίπτωση κατά την οποία η αξίωση της ενάγουσας από αδικοπραξία έχει υποπέσει σε παραγραφή, λόγω αδικαιολόγητου πλουτισμού της αγοράστριας, συνιστάμενου στο ότι αυτή ωφελήθηκε και ενσωμάτωσε στην περιουσία της τα ανωτέρω χρηματικά ποσά, τα οποία θα έπρεπε να καταβάλει επιπλέον υπό συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού για την αγορά των ίδιων ποσοτήτων γάλακτος. Με την .../2022 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών η αγωγή απορρίφθηκε ως προς την πρώτη εναγόμενη ως απαράδεκτη ελλείπει παθητικής νομιμοποίησης, ενώ ως προς τη δεύτερη εναγόμενη απορρίφθηκε η κύρια αδικοπρακτική βάση της κατά παραδοχή της ένστασης πενταετούς παραγραφής, που αυτή προέβαλε, έγινε δεκτή η επικουρική βάση του αδικαιολόγητου πλουτισμού και αναγνωρίστηκε ότι αυτή οφείλει στην ενάγουσα 71.722 ευρώ νομιμοτόκως. Κατά της απόφασης αυτής άσκησαν εφέσεις η ενάγουσα και η δεύτερη εναγόμενη και εκδόθηκε η αναιρεσιβαλλόμενη 2364/2023 απόφαση του Μονομελούς Εφετείου Αθηνών, με την οποία εξαφανίστηκε η πρωτόδικη απόφαση, δικάστηκε η αγωγή μόνο κατά την προσβληθείσα με τις

εφέσεις επικουρική της βάση του αδικαιολόγητου πλουτισμού, κρίθηκε ότι παραδεκτά στρέφεται αυτή και κατά της πρώτης εναγόμενης-πρώτης εφεσίβλητης, και ακολούθως απορρίφθηκε η ανωτέρω βάση (επικουρική) ως μη νόμιμη, με την αιτιολογία ότι δεν εκτίθεται σε αυτήν κάποια ωφέλεια ή εξοικονόμηση δαπάνης της αγοράστριας εταιρίας, ώστε να στοιχειοθετείται στο πρόσωπο της ενάγουσας αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού, χωρίς να αρκεί η αναφερόμενη στην αγωγή εξοικονόμηση της καταβολής του επιπλέον ποσού, επειδή το σχετικό κονδύλιο συνιστά μόνο αποζημίωση λόγω αδικοπραξίας και όχι αποδοτέα ωφέλεια.

Έτσι που έκρινε το Εφετείο, παραβίασε ευθέως την ουσιαστικού δικαίου διάταξη του άρθρου 938 Α.Κ., την οποία εσφαλμένα ερμήνευσε και δεν εφάρμοσε, ενώ συνέτρεχαν όλες οι κατά τον νόμο προϋποθέσεις εφαρμογής της. Συγκεκριμένα, η επικουρική βάση της αγωγής, με το περιεχόμενο που προαναφέρθηκε, είναι νόμιμη, αφού εκτίθεται σε αυτήν ότι η αντισυμβαλλόμενη της ενάγουσας εταιρία δεν καθόριζε κατά δίκαιη κρίση το τίμημα των ποσοτήτων γάλακτος, που αγόραζε από την ενάγουσα, αλλά σε χαμηλότερο ποσό, ενεργώντας καταχρηστικά και στα πλαίσια παράνομης συμφωνίας της με άλλες ομοειδείς επιχειρήσεις με αντικείμενο την παρεμπόδιση και νόθευση του ανταγωνισμού, και ότι, ως αποτέλεσμα της ανωτέρω παράνομης, υπαίτιας και αντιβαίνουσας στα χρηστά ήθη συμπεριφοράς της, ωφελήθηκε τα αιτούμενα χρηματικά ποσά, τα οποία θα έπρεπε να καταβάλει επιπλέον σε προμηθευτές υπό συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού για την αγορά των ίδιων ποσοτήτων γάλακτος, εξοικονομώντας με τον τρόπο αυτό τη σχετική δαπάνη εις βάρος της περιουσίας της ενάγουσας, περιστατικά που αρκούν για να στοιχειοθετηθεί στο πρόσωπο της τελευταίας αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού εις βάρος των εναγόμενων εταιριών, μετά την παραγραφή της αξίωσης από αδικοπραξία, για την περιελθούσα στην περιουσία της αντισυμβαλλομένης της οικονομική ωφέλεια από την εξοικονόμηση της ανωτέρω δαπάνης, η οποία (ωφέλεια) εμπίπτει στην έννοια του περιελθόντος του άρθρου 938 Α.Κ., κατά τα προαναφερθέντα στη μείζονα σκέψη, χωρίς να αποτελούν νόμιμη αιτία πλουτισμού οι αναφερόμενες στην αγωγή συμβάσεις πώλησης, όπως ισχυρίζονται οι αναιρεσίβλητες, αφού οι συμβάσεις αυτές, κατά τα εκτιθέμενα στην αγωγή, καλύπτουν μόνο τις ποσότητες γάλακτος που αντιστοιχούν στο καθορισμένο κατά δίκαιη κρίση τίμημα, και όχι τις επιπλέον ποσότητες που παρέλαβε η αγοράστρια, εξοικονομώντας τη σχετική δαπάνη αγοράς τους εις βάρος της περιουσίας της ενάγουσας.

4. Κατά τη γνώμη, όμως, των μελών του Δικαστηρίου Κλεόβουλου-Δημήτριου Κοκκορού, Γεωργίου Σχοινοχωρίτη, Γεωργίου Παπαγεωργίου, Λεωνίδα Χατζησταύρου, Απόστολου Φωτόπουλου, Δέσποινας Βασιλοδημητράκη, Ιωάννας Στρατσιάνη και Αναστασίου Σάββα, κατά τη διάταξη του άρθρου 914 ΑΚ, "όποιος ζημιώσει άλλον παράνομα και υπαίτια έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει". Από τη διάταξη αυτή, συνδυαζόμενη με εκείνες των άρθρων 297, 298, 299, 330 του ίδιου Κώδικα, προκύπτει, ότι προϋποθέσεις της ευθύνης για αποζημίωση από αδικοπραξία είναι: (α) ζημιογόνος

συμπεριφορά (πράξη ή παράλειψη), (β) παράνομος χαρακτήρας της πράξης ή της παράλειψης του υπόχρεου σε αποζημίωση έναντι εκείνου που ζημιώθηκε, (γ) υπαιτιότητα, που περιλαμβάνει τον δόλο και την αμέλεια, (δ) πρόσφορη αιτιώδη συνάφεια μεταξύ ζημιογόνου συμπεριφοράς και αποτελέσματος, δηλαδή της ζημίας, η οποία συντρέχει όταν, κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας και τη λογική, η συμπεριφορά αυτή στο χρόνο και με τις συνθήκες που έλαβε χώρα, ήταν ικανή, κατά τη συνήθη και κανονική πορεία των πραγμάτων, να επιφέρει το επιζήμιο αποτέλεσμα, το οποίο και πράγματι επέφερε στη συγκεκριμένη περίπτωση (ΑΠ 1579/2022, ΑΠ 1027/2021, 1115/2015).

Σύμφωνα δε με το άρθρο 904 ΑΚ, "όποιος έγινε πλουσιότερος χωρίς νόμιμη αιτία από την περιουσία ή με ζημία άλλου έχει υποχρέωση να αποδώσει την ωφέλεια. Η υποχρέωση αυτή γεννιέται ιδίως σε περίπτωση παροχής αχρεωστήτως ή παροχής για αιτία που δεν επακολούθησε ή έληξε ή αιτία παράνομη ή ανήθικη". Με την καθιέρωση της ενοχής από αδικαιολόγητο πλουτισμό επιχειρείται η αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ δύο κοινωνιών του δικαίου, που προκλήθηκε από αδικαιολόγητη περιουσιακή μετακίνηση. Προϋποθέσεις αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού, κατά την ως άνω διάταξη, είναι: α) ο πλουτισμός του υπόχρεου, β) η επέλευση του πλουτισμού από την περιουσία ή με ζημία του άλλου, γ) η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ πλουτισμού και ζημίας και δ) η έλλειψη νόμιμης αιτίας. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι στοιχείο του πραγματικού κάθε απαιτήσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού είναι, εκτός των άλλων, και η ανυπαρξία ή η ελαττωματικότητα της αιτίας, βάσει της οποίας έγινε η περιουσιακή μετακίνηση και επήλθε ο πλουτισμός του λήπτη. Αν λείπει το στοιχείο αυτό, δηλαδή αν η ως άνω αιτία δεν είναι ανύπαρκτη ή ελαττωματική, δεν στοιχειοθετείται απαίτηση από τον αδικαιολόγητο πλουτισμό, αφού η απαίτηση αυτή προϋποθέτει έλλειψη αξιώσεως από την αιτία. Επομένως, η παροχή που γίνεται για την εκπλήρωση υποχρέωσης, η οποία αναλήφθηκε με σύμβαση ή στηρίζεται σε ειδική διάταξη νόμου, δεν γίνεται αναίτια, ώστε να μπορεί να αναζητηθεί κατά τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό, αφού η σύμβαση, κατά το άρθρο 361 του ΑΚ, ή ο νόμος, αποτελούν νόμιμη αιτία και μπορεί, έτσι, ο κάθε δικαιούχος να ασκήσει τα εξ αυτών δικαιώματά του. Ειδικότερα, κάθε αμφοτεροβαρής σύμβαση, στο πλαίσιο της οποίας τα μέρη συμφωνούν τις παροχές που θα ανταλλάξουν μεταξύ τους, συνιστά, ενόσω παραμένει σε ισχύ, νόμιμη αιτία για τη διατήρηση από το κάθε μέρος της παροχής που λαμβάνει από το άλλο, ακόμη και αν αυτές δεν είναι ίσης αξίας. Αξίωση, κατά τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό, προς αναζήτηση της παροχής, που καταβλήθηκε στο πλαίσιο σύμβασης, μπορεί να ασκηθεί μόνον αν η σύμβαση είναι άκυρη ή καταστεί ανίσχυρη ή ακυρώσιμη ή αν ανατραπούν τα δικαιопρακτικά της αποτελέσματα από οποιονδήποτε λόγο.

Εξάλλου, πλουτισμό συνιστά κάθε βελτίωση της περιουσιακής καταστάσεως του λήπτη, η οποία μπορεί να εμφανίζεται είτε ως αύξηση του ενεργητικού ή μείωση του παθητικού της περιουσίας του είτε, αντιστρόφως, ως αποφυγή αύξησης του παθητικού της ή μείωσης του ενεργητικού της (Ολ ΑΠ

6/1994). Εφόσον η περιουσιακή μετακίνηση είχε το αποτέλεσμα τούτο, γεγονός το οποίο διαπιστώνεται με τη σύγκριση της περιουσίας του λήπτη, πριν και μετά τη μετακίνηση, γεννάται υποχρέωση του τελευταίου να αποδώσει την ωφέλεια σε εκείνον, από την περιουσία του οποίου προήλθε, εφόσον η διατήρησή της δεν δικαιολογείται από κάποια νόμιμη αιτία. Αντίθετα, η ζημία εκείνου, από την περιουσία του οποίου προήλθε η ωφέλεια του λήπτη, δεν ερευνάται, καθόσον στόχος της αγωγής από το άρθρο 904 ΑΚ δεν είναι η αποκατάσταση της ζημίας του ενάγοντος αλλά η απόδοση του πλουτισμού του εναγομένου, ο οποίος, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 909 ΑΚ, πρέπει να υφίσταται κατά τον χρόνο επίδοσης της αγωγής. Από το γεγονός αυτό, ότι δηλαδή ο νόμος αρκείται μόνο στο στοιχείο της αδικαιολόγητης περιουσιακής μετακίνησης για τη θεμελίωση της ευθύνης από τον αδικαιολόγητο πλουτισμό, χωρίς να θέτει ως προϋπόθεση της σχετικής αξίωσης τη ζημία του δότη, αλλά ούτε και την υπαιτιότητα του λήπτη, διαφαίνεται καθαρά ότι ο θεσμός αυτός αποβλέπει στην αποκατάσταση της χωρίς νόμιμη αιτία περιουσιακής μετακίνησης.

Συνεπώς, η απαίτηση του αδικαιολόγητου πλουτισμού έχει ως περιεχόμενο την απόδοση της ωφέλειας του λήπτη σε εκείνον, από την περιουσία του οποίου, με θετική ή αποθετική μείωση αυτής ή με ζημία του οποίου, επήλθε η ωφέλεια αυτή (ΟΛΑΠ 4/2021, ΑΠ 1920/2024, ΑΠ 1387/2024). Από τα ανωτέρω καθίσταται σαφές ότι κυρίαρχο στοιχείο στην αξίωση από τον αδικαιολόγητο πλουτισμό αποτελεί ο πλουτισμός του δανειστή από την περιουσία του λήπτη και κατ' αυτό, καθώς και στη συνδρομή των στοιχείων της υπαιτιότητας, η σχετική αξίωση διαφοροποιείται σε μεγάλο βαθμό από την αξίωση από αδικοπραξία, κυρίαρχο στοιχείο της οποίας αποτελεί η επέλευση ζημίας στον δανειστή από υπαιτιότητα του ζημιώσαντος, ακόμη κι αν ουδείς πλουτισμός περιήλθε στον τελευταίο (ΑΠ 1579/2022).

Περαιτέρω, από την πρόβλεψη στο άρθρο 938 ΑΚ ότι, όποιος οφείλει αποζημίωση από αδικοπραξία, έχει την υποχρέωση, κατά τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό, να αποδώσει ό,τι περιήλθε σ' αυτόν, εφόσον η απαίτηση από την αδικοπραξία έχει παραγραφεί, προκύπτει ότι, προκειμένου οι διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό να αποτελέσουν βάση αγωγής, πρέπει να συντρέχουν οι όροι της αδικοπραξίας, να έχει παραγραφεί η αξίωση από αυτήν (άρθρο 937 ΑΚ) και, ακόμη, να συντρέχουν οι προϋποθέσεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού (ΟΛΑΠ 2/2019, ΑΠ 1154/2023, ΑΠ 635/2023, ΑΠ 755/2021). Η διάταξη του άρθρου 938 ΑΚ δεν ιδρύει μια νέα αυτοτελή περίπτωση αδικαιολόγητου πλουτισμού, πέραν εκείνων που προβλέπονται στο άρθρο 904 ΑΚ, η δε παραπομπή στις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό καλύπτει όλες τις συναφείς διατάξεις, τόσο εκείνες για τις "προϋποθέσεις" της αξίωσης, όσο και εκείνες για τις "συνέπειες" της αξίωσης (ΑΠ 755/2021, ΑΠ 359/2020, ΑΠ 1757/2014, ΑΠ 1087/2002). Δηλαδή, η λειτουργία της διάταξης αυτής περιορίζεται να διασαφηνίσει ότι η αξίωση του αδικαιολόγητου πλουτισμού, συρρέουσα με την αξίωση από αδικοπραξία του άρθρου 914 ΑΚ, δεν επηρεάζεται από την από το άρθρο 937 ΑΚ προβλεπόμενη

βραχεία παραγραφή της τελευταίας (ΑΠ 1757/2014). Ειδικότερα, από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι εάν από την τέλεση αδικοπραξίας δεν επήλθε μόνο ζημία σε άλλον, αλλά συγχρόνως και ωφέλεια του αδικοπραγήσαντος από την περιουσία ή με ζημία του αδικηθέντος, εφόσον δηλαδή υφίσταται συρροή αξιώσεων από αδικοπραξία και αδικαιολόγητο πλουτισμό, τότε, παρά την παραγραφή της αξίωσης προς αποζημίωση από αδικοπραξία, υφίσταται η αξίωση από τον αδικαιολόγητο πλουτισμό, η οποία υπόκειται εφεξής στη ρύθμιση των άρθρων 904 επ. ΑΚ, για την απόδοση στον ζημιωθέντα κάθε ωφέλειας, που αποκόμισε από την αδικοπραξία εκείνος που αδικοπράγησε, είτε η ωφέλεια αυτή συνίσταται σε θετική αύξηση, είτε σε μη ελάττωση της περιουσίας του αδικοπραγήσαντος. Τέτοια ωφέλεια υπάρχει, επομένως, μεταξύ άλλων και όταν ο αδικοπραγήςας εξοικονόμησε από την αδικοπραξία δαπάνη, στην οποία θα προέβαινε αν δεν τελούσε την αδικοπραξία και δεν περιορίζεται η ευθύνη του αδικοπραγήσαντος σε μόνη την περίπτωση, κατά την οποία περιήλθε σ' αυτόν ορισμένο περιουσιακό στοιχείο από την περιουσία του αδικηθέντος, προς απόδοση τούτου (ΟλΑΠ 427/1964, ΑΠ 1154/2023, ΑΠ 755/2021, ΑΠ 359/2020). Σκοπός δε της διάταξης του άρθρου 938 ΑΚ είναι να αποδώσει ο αδικοπραγήςας στον αδικηθέντα, μέχρι του ποσού της ζημίας, που ο τελευταίος υπέστη από την αδικοπραξία, την αντίστοιχη ωφέλεια, που ο ίδιος απέκτησε από αυτήν, ώστε να μην παραμείνει σε αυτόν η ωφέλεια, με ζημία του αδικηθέντος (ΑΠ 1154/2023, ΑΠ 755/2021, ΑΠ 359/2020). Έχουσα δε η αξίωση αυτή επικουρικό ή επιβοηθητικό χαρακτήρα έναντι της αξίωσης από αδικοπραξία, ανακύπτει αυτόματα μόλις παρέλθει η προβλεπόμενη από το άρθρο 937 ΑΚ προθεσμία και παραγραφεί η απαίτηση από την αδικοπραξία, ενώ πριν από την παραγραφή της δεν μπορεί να ασκηθεί (ΟλΑΠ 2/2019, ΑΠ 1579/2022, ΑΠ 574/2007). Ενόψει των ανωτέρω, σαφώς συνάγεται ότι ως περιελθόν, στη διάταξη του άρθρου 938 ΑΚ, δεν νοείται η παραγραφείσα αξίωση εξ αδικοπραξίας, αλλά εκείνο που κατά τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού κρίνεται (αυτοτελώς) ότι συνιστά τη χωρίς νόμιμη αιτία ωφέλεια του αδικοπραγήσαντος, δηλαδή οτιδήποτε περιήλθε σ' αυτόν χωρίς νόμιμη αιτία από την τέλεση της αδικοπραξίας και διατηρείται στα χέρια του [αυτουσίως ή το αντικατάλλαγμα του (άρθρ. 908-909 ΑΚ)].

Συνεπώς, έχουμε εφαρμογή του άρθρου 938 ΑΚ στην περίπτωση για παράδειγμα της εξοικονόμησης μισθωτικών δαπανών, λόγω της παράνομης κατοχής και χρήσης ακινήτου, οπότε και μετά την παραγραφή της αγωγής από αδικοπραξία ο ζημιώσας οφείλει να καταβάλει στον ζημιωθέντα τα ποσά που εξοικονόμησε και θα κατέβαλλε σε τρίτους για τη μίσθωση ανάλογου προς το επίδικο χώρου (ΑΠ 1261/2013, ΑΠ 541/1993) ή στην περίπτωση της εξοικονόμησης μισθολογικών δαπανών λόγω της παράνομης παράλειψης χορήγησης βαθμολογικής και συναφούς μισθολογικής προαγωγής (ΑΠ 1622/2022, ΑΠ 1644/2017, ΑΠ 1823/2011). Εξάλλου, όπως γίνεται δεκτό, δεν γεννάται αξίωση προς απόδοση του πλουτισμού από παραγεγραμμένη απαίτηση, που προέρχεται από έγκυρη σύμβαση ή γενικότερα δικαιοπραξία, διότι η παραγραφή αυτής αποτελεί νόμιμο λόγο - νόμιμη αιτία πλουτισμού (ΑΠ 1154/2023, ΑΠ 359/2020, ΑΠ 1346/2002), σε αντίθεση με την ως άνω διάταξη του άρθρου 938

ΑΚ, κατά την οποία η παραγραφή της αξίωσης από αδικοπραξία δεν αποτελεί νόμιμη αιτία πλουτισμού (ΑΠ 541/1993). Ενόψει των ανωτέρω, στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες υφίσταται γνήσια συρροή αξιώσεων από έγκυρη σύμβαση και αδικοπραξία, εφόσον η δικαιοπραξία παραμένει αλώβητη, δεν μπορεί να γίνει λόγος για συρρέουσα αξίωση από αδικαιολόγητο πλουτισμό, προκληθείσα από την αδικοπραξία, με περαιτέρω συνέπεια, σε περίπτωση παραγραφής της αξίωσης από την αδικοπραξία, να μην υπάρχει δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 938 ΑΚ. Αντιθέτως, αυτό θα μπορούσε να συμβεί αν η σύμβαση ήταν άκυρη ή καθίστατο ανίσχυρη ή ήταν ακυρώσιμη ή αν ανατρέπονταν τα δικαιοπρακτικά της αποτελέσματα, κατά τα ανωτέρω.

Κατά τη διάταξη του άρθρου 371 ΑΚ, αν ο προσδιορισμός της παροχής ανατέθηκε σε έναν από τους συμβαλλομένους ή σε τρίτον, σε περίπτωση αμφιβολίας θεωρείται ότι ο προσδιορισμός πρέπει να γίνει με δίκαιη κρίση. Αν δεν έγινε με δίκαιη κρίση ή βραδύνει, γίνεται από το δικαστήριο. Με τη διάταξη του πρώτου εδαφίου του άρθρου αυτού, που αποτελεί ειδική έκφραση των αρχών της καλής πίστης, παρέχεται η δυνατότητα, η οποία απορρέει από την αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων (άρθρο 361 ΑΚ), ανάθεσης του προσδιορισμού της παροχής σε κάποιον από τους συμβαλλομένους ή σε τρίτον, ο οποίος υποχρεούται να προβεί στον προσδιορισμό της παροχής, σε περίπτωση αμφιβολίας, με δίκαιη κρίση, ενώ επίσης είναι δυνατή η εφαρμογή του και στην περίπτωση που στη σύμβαση ορίζεται ότι η παροχή θα προσδιοριστεί από τα μέρη με μεταγενέστερη συμφωνία. Αν ο προσδιορισμός της παροχής δεν έγινε (από συμβαλλόμενο ή τρίτον) κατά δίκαιη κρίση ή βραδύνει, ανεξάρτητα από υπαιτιότητα, γίνεται από το δικαστήριο. Το δικαστήριο επιλαμβάνεται μετά από αγωγή του συμβαλλομένου ή των συμβαλλομένων, υποκαθιστά δε εκείνον, στον οποίο είχε ανατεθεί το δικαίωμα του προσδιορισμού της παροχής, όταν αυτός προέβη στον προσδιορισμό με κρίση άδικη, ή αν βραδύνει, ή αρνείται, ή αδυνατεί προς τούτο. Ακόμη, το δικαστήριο επιλαμβάνεται μετά από αγωγή και όταν ο προσδιορισμός της παροχής ανατέθηκε στη δίκαιη κρίση και των δύο μερών και το ένα αρνείται, ή βραδύνει να αποδεχθεί τις απόψεις του άλλου. Στην περίπτωση αυτή, το δικαστήριο δεν ελέγχει απλώς το δίκαιο ή άδικο της κρίσης του συμβαλλομένου ή του τρίτου, που προέβη στον προσδιορισμό της παροχής, αλλά, αν κρίνει αυτήν άδικη, υπεισέρχεται στη θέση εκείνου που είχε το δικαίωμα προσδιορισμού της παροχής, αντικαθιστώντας την άδικη κρίση με δίκαιη, όπως ακριβώς έπρεπε να πράξει ο δικαιούμενος από τη σύμβαση κατά τον προσδιορισμό της παροχής (ΑΠ 839/2024, ΑΠ 1254/2022, ΑΠ 23/2022). Επομένως, σε περίπτωση μη προσφυγής στο άρθρο 371 ΑΚ και παρέλευσης της προθεσμίας παραγραφής για την άσκηση της αξίωσης προς επαναπροσδιορισμό της παροχής από το δικαστήριο κατά δίκαιη κρίση, (που είναι πενταετής, κατ' άρθρο 250 αρ. 2 ΑΚ), η δικαιοπραξία παραμένει αλώβητη και συνιστά νόμιμη αιτία για τη διατήρηση του πλουτισμού, που ενδεχομένως έχει περιέλθει στον αντισυμβαλλόμενο από την άδικη κρίση.

Τέλος, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 578 του ΚΠολΔ, αν το αιτιολογικό της προσβαλλόμενης

απόφασης κρίνεται εσφαλμένο αλλά το διατακτικό της ορθό, ο Άρειος Πάγος απορρίπτει την αναίρεση, εκτός αν υπάρχει έννομο συμφέρον να αποτραπεί δεδικασμένο, οπότε αναιρείται η απόφαση μόνο ως προς την εσφαλμένη αιτιολογία της. Κατά την έννοια της διάταξης αυτής, εφόσον ο Άρειος Πάγος διαπιστώσει ότι το διατακτικό της προσβαλλόμενης απόφασης είναι ορθό, απορρίπτει την αναίρεση χωρίς να αντικαταστήσει τις αιτιολογίες (ΟλΑΠ 10/2007, ΑΠ 2062/2022, ΑΠ 987/2022), εκτός εάν υφίσταται έννομο προς τούτο συμφέρον του αναιρεσείοντος να αποτραπεί το δεδικασμένο, οπότε η απόφαση αναιρείται μόνο ως προς τις αιτιολογίες της (ΑΠ 2062/2022, ΑΠ 987/2022, ΑΠ 540/2017). Ως αιτιολογικό κατά την έννοια της διάταξης αυτής νοείται η νομική αιτία, ήτοι οι διατάξεις του νόμου, που συγκροτούν τη μείζονα πρόταση του δικανικού συλλογισμού (ΟλΑΠ 6/2019, ΟλΑΠ 32/2002, ΑΠ 655/2023, ΑΠ 2062/2022). Επομένως, η ευδοκίμηση του λόγου αναίρεσης, που αποδίδει στην προσβαλλόμενη απόφαση την πλημμέλεια της ευθείας παραβίασης κανόνα ουσιαστικού δικαίου από τον αριθμό 1 του άρθρου 559 του ΚΠολΔ εξαρτάται από την ορθότητα όχι των νομικών αιτιολογιών, αλλά του διατακτικού της απόφασης, το οποίο συνάπτεται αιτιωδώς με τις ουσιαστικές παραδοχές του δικαστηρίου (ΑΠ 435/2024, ΑΠ 2062/2022, ΑΠ 272/2019, ΑΠ 1259/2018).

Ενόψει των ανωτέρω, σε σχέση με το νομικό ζήτημα, που τέθηκε προς επίλυση στην Ολομέλεια του Αρείου Πάγου, ήτοι αν περιλαμβάνεται στην έννοια του "περιελθόντος" η δαπάνη, την οποία η αγοράστρια του γάλακτος εταιρεία εξασκολουθητικά εξοικονομούσε και την οποία, άλλως, θα κατέβαλλε, ως πρόσθετη δαπάνη - πέραν του τιμήματος που κατέβαλλε - για την απόκτηση των συγκεκριμένων ποσοτήτων γάλακτος από την πωλήτρια, υπό συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού, εάν δηλαδή δεν είχαν τελεστεί από τη ζημιώσασα οι παράνομες και αντίθετες στα χρηστά ήθη πράξεις, που φέρεται ότι οδήγησαν στη στρέβλωση του ελεύθερου ανταγωνισμού, επισημαίνονται τα ακόλουθα: Όπως προεκτέθηκε, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Αρείου Πάγου, μετά την έκδοση της ΟλΑΠ 427/1964, η εξοικονομηθείσα, κατά τα ανωτέρω, δαπάνη της αγοράστριας θα μπορούσε να συνιστά την περιελθούσα σ' αυτήν ωφέλεια, την οποία θα μπορούσε να αξιώσει η πωλήτρια, κατά τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού, μετά την παραγραφή της αδικοπρακτικής αξίωσής της, σύμφωνα με το άρθρο 938 ΑΚ. Ωστόσο, κατά τα προαναφερόμενα, αυτό θα προϋπέθετε την έλλειψη νόμιμης αιτίας, βάσει της οποίας έγινε η περιουσιακή μετακίνηση και επήλθε ο πλουτισμός της αγοράστριας. Τέτοια δε νόμιμη αιτία ασφαλώς συνιστά η έγκυρη και ισχύουσα δικαιοπραξία (πώληση) των συνολικών ποσοτήτων γάλακτος.

Συνεπώς, η ως άνω εξοικονομηθείσα δαπάνη της αγοράστριας θα μπορούσε να ανακύψει ως περιελθόν και αγωγήμη αξίωση της πωλήτριας εκ του αδικαιολόγητου πλουτισμού μόνο εάν για κάποιο λόγο οι συμβάσεις πώλησης ήταν άκυρες ή είχαν καταστεί ανίσχυρες ή ήταν ακυρώσιμες και ακυρώνονταν μετά από αγωγή ή αν ανατρέπονταν τα δικαιοπρακτικά τους αποτελέσματα από οποιονδήποτε άλλο νόμιμο λόγο.

Στην προκειμένη υπό κρίση υπόθεση, το Εφετείο, όπως προαναφέρθηκε, απέρριψε ως μη νόμιμη την επικουρική βάση της αγωγής (άρθρ. 938, 904 επ. ΑΚ) με την αιτιολογία ότι δεν εκτίθεται στην αγωγή κάποια ωφέλεια ή εξοικονόμηση δαπάνης της αγοράστριας εταιρείας, ώστε να στοιχειοθετείται στο πρόσωπο της πωλήτριας αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού, χωρίς να αρκεί η αναφερόμενη στην αγωγή εξοικονόμηση της καταβολής του επιπλέον ποσού, επειδή το σχετικό κονδύλιο συνιστά μόνο αποζημίωση λόγω αδικοπραξίας και όχι αποδοτέα ωφέλεια. Ωστόσο, όπως προεκτέθηκε, η κρίση αυτή δεν είναι ορθή, διότι η δαπάνη, την οποία η αγοράστρια του γάλακτος εξακολουθητικά εξοικονομούσε και την οποία, άλλως, θα κατέβαλλε, ως πρόσθετη δαπάνη - πέραν του τιμήματος που κατέβαλλε - για την απόκτηση των ένδικων ποσοτήτων γάλακτος από την πωλήτρια, υπό συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού, εάν δηλαδή δεν είχαν τελεστεί από τη ζημιώσασα οι παράνομες και αντίθετες στα χρηστά ήθη πράξεις, που φέρεται ότι οδήγησαν στη στρέβλωση του ελεύθερου ανταγωνισμού, θα μπορούσε να συνιστά "περιελθόν", κατά την έννοια του άρθρου 938 ΑΚ, εφόσον, όμως, συνέτρεχαν οι προαναφερόμενες προϋποθέσεις.

Περαιτέρω δε, ανεξαρτήτως αυτού, η επικουρική βάση της αγωγής, από τον αδικαιολόγητο πλουτισμό, είναι μη νόμιμη για τους εξής λόγους: Σαφώς εκτίθεται στην αγωγή ότι μεταξύ των συμβαλλομένων συνάφθηκαν διαδοχικές συμβάσεις πώλησης, ως προς τις οποίες, ακόμη και αν θεωρηθεί ότι ο προσδιορισμός του τιμήματος έγινε κατά μη δίκαιη κρίση (οπότε θα μπορούσε η ενάγουσα, με βάση το άρθρο 371 ΑΚ, να επιδιώξει και να λάβει δικαστικώς τη διαφορά μεταξύ του καθορισθέντος και του κατά δίκαιη κρίση τιμήματος), αυτές παραμένουν αλώβητες, εφόσον δεν έγινε η ως άνω διαδικασία επαναπροσδιορισμού του τιμήματος. Εφόσον δε, ενόψει του χρόνου που συνάφθηκαν οι ως άνω συμβάσεις, παραγράφηκε η αξίωση της ενάγουσας για επαναπροσδιορισμό του τιμήματος, σύμφωνα με το άρθρο 371 ΑΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 250 αρ. 2 και 15 ΑΚ, δεν μπορεί πλέον να αμφισβητηθεί το ύψος του ποσού του καταβλητέου τιμήματος.

Συνεπώς, οι ως άνω συμβάσεις πώλησης, εφόσον υφίστανται και δεν έχουν ανατραπεί, εν όλω ή εν μέρει, μετά από προσβολή τους για κάποιον νόμιμο λόγο, συνιστούν νόμιμη αιτία διατήρησης του ενδεχόμενου πλουτισμού εκ μέρους της αγοράστριας. Συνακόλουθα, εφόσον δεν μπορεί να υφίσταται συρρέουσα αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού, που, όπως προεκτέθηκε, αποτελεί βασικό στοιχείο για την εφαρμογή του άρθρου 938 ΑΚ, στο μέτρο που η όποια περιουσιακή μετακίνηση επιχειρείται να θεμελιωθεί στις απρόσβλητες συμβάσεις πώλησης, προερχόμενη δηλαδή από τις ως άνω συμβατικές παροχές, η παραγραφή της απαίτησης από την αδικοπραξία δεν μπορεί να αποτελέσει νόμιμη βάση αγωγής της πωλήτριας κατά της αγοράστριας, με αίτημα την απόδοση του αδικαιολόγητου πλουτισμού, αφού τέτοιος, κατά τον νόμο, δεν υπάρχει.

Επισημαίνεται, εξάλλου, ότι οι επίμαχες πωλήσεις περιλαμβάνουν τις συνολικές ποσότητες του πωληθέντος γάλακτος και, συνεπώς, εφόσον δεν ασκήθηκε η αξίωση εκ του άρθρου 371 ΑΚ για επανακαθορισμό του τιμήματος, που εντέλει παραγράφηκε και, επιπλέον, δεν ανατράπηκαν οι επίμαχες πωλήσεις εν όλω ή εν μέρει με κάποιον νόμιμο τρόπο, δεν μπορεί να γίνει λόγος ότι αυτές καλύπτουν μόνο τις ποσότητες γάλακτος, που αντιστοιχούν στο καθοριστέο κατά δίκαιη κρίση τίμημα και ότι οι επιπλέον ποσότητες γάλακτος, που παρέλαβε η αγοράστρια, εξοικονομώντας τις σχετικές δαπάνες αγοράς τους, σε βάρος της περιουσίας της πωλήτριας, συνιστούν αδικαιολόγητο πλουτισμό της αγοράστριας σε βάρος της τελευταίας. Αντιθέτως, όπως προεκτέθηκε, οι ως άνω αμφοτεροβαρείς συμβάσεις, εφόσον παρέμειναν αλώβητες, αποτελούν νόμιμη αιτία για τη διατήρηση από το κάθε μέρος της παροχής που έλαβε από το άλλο, ακόμη και αν αυτές (εκατέρωθεν παροχές) δεν είναι ίσης αξίας και, επομένως, αποτελούν νόμιμη αιτία για τη διατήρηση εκ μέρους της αγοράστριας της αξίας των συνολικών ποσοτήτων γάλακτος, που έλαβε δυνάμει των συμβάσεων πώλησης, ανεξαρτήτως του ύψους του τιμήματος που καταβλήθηκε.

Περαιτέρω, για την πληρότητα της εξέτασης του ζητήματος και από την άποψη του ενωσιακού και του εναρμονιστικού αυτού εσωτερικού δικαίου, σημειώνονται τα ακόλουθα: Έννομη συνέπεια της παραβίασης των άρθρων 81 ΕΚ (νυν 101 ΣΛΕΕ) και 1 ν. 3959/2011, που απαγορεύουν τις συμφωνίες και τις συμπράξεις μεταξύ των επιχειρήσεων, προς νόθευση του υγιούς ανταγωνισμού, είναι, βάσει της § 2 των άρθρων αυτών, η ακυρότητα των σχετικών συμφωνιών ή αποφάσεων. Η ακυρότητα είναι άμεσης εφαρμογής, επέρχεται αυτοδικαίως και είναι απόλυτη (ΔΕΚ απόφ. 13.7.2006 Manfredi, υπόθ. C-295-298/04, Συλλογή 2006, I-6619, απόφ. 25.11.1971 Beguelin, υποθ. C-22/71, Συλλογή 1971, 949). Το εάν η ακυρότητα της καρτελικής αυτής συμφωνίας επιδρά στο κύρος των παρακολουθηματικών ή εξαρτώμενων συμβάσεων, των συμβάσεων δηλαδή που συνάφθηκαν μεταξύ των μερών της απαγορευμένης συμφωνίας και τρίτων, μη συμμετεχόντων στην απαγορευμένη σύμβαση, λ.χ. κάθετων συμβάσεων, κρίνεται αποκλειστικά κατά το εθνικό δίκαιο (ΔΕΚ απόφαση της 24.12.1983, C-319/82). Κατά την απολύτως κρατούσα και ορθή άποψη στην ελληνική νομολογία και θεωρία, οι συμβάσεις αυτές είναι έγκυρες, χωρίς να εμποδίζεται ο αντισυμβαλλόμενος-ενάγων να ζητήσει πλήρη αποζημίωση, βάσει της Οδηγίας 2014/104 και του ν. 4529/2018 (ΟΛΑΠ 2/1989, ΑΠ 403/2016, ΑΠ 1664/2014, ΑΠ 1522/2013, ΑΠ 1554/2008), επιπλέον δε, μπορεί να διορθωθεί, μέσω της δικαστικής οδού, η ενδεχόμενη μη σύννομη διαφορά της ορισθείσας τιμής αγοράς με αυτήν που θα ίσχυε υπό συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού [σχετ. ΑΠ 839/2024, ΑΠ 1114/2018, ΑΠ 1354/2015, ΑΠ 2119/2014, όπου κρίση σε παρόμοιες υποθέσεις κάθετων συμβάσεων, περί εφαρμογής της ΑΚ 371, προαπαιτούμενο, όμως, της οποίας συνιστά η εγκυρότητα της προς εκτέλεση σύμβασης, καθόσον τυχόν λόγοι απόλυτης ακυρότητας (ΑΚ 174,180) λαμβάνονται υπόψη αυτεπαγγέλτως]. Όμως, ο θιγόμενος δεν δικαιούται να εγείρει αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού, διότι υπάρχει "νόμιμη αιτία", ήτοι η σύμβαση προμήθειας, η οποία αποκλείει τη γένεση της αξίωσης αυτής. Η αξίωση αδικαιολόγητου

πλουτισμού σε τέτοιες συμβάσεις προϋποθέτει προηγούμενη ακύρωση της συγκεκριμένης σύμβασης για κάποιο νόμιμο λόγο, σύμφωνα με τα προεκτεθέντα. Επομένως, στην υπό κρίση υπόθεση, η κάθετη σύμβαση μεταξύ αγοράστριας εταιρείας και παραγωγού γάλακτος δεν είναι άκυρη. Η ακυρότητά της δεν έχει προβληθεί από τα μέρη ούτε μπορεί να θεμελιωθεί αυτεπαγγέλτως.

Συνεπώς, οι εκατέρωθεν γενόμενες περιουσιακές επιδόσεις βασίζονται σε νόμιμη αιτία. Εξ αυτού του λόγου αποκλείεται η αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού της ενάγουσας κατά της εναγόμενης εταιρείας. Κατόπιν τούτων, το αιτιολογικό της προσβαλλόμενης απόφασης, αναφορικά με την απόρριψη της ως άνω επικουρικής βάσης της αγωγής ως μη νόμιμης, κρίνεται εσφαλμένο, αλλά το διατακτικό της είναι ορθό. Συνακόλουθα, εφόσον η βάση αυτή της ένδικης αγωγής της ενάγουσας είναι μη νόμιμη, ο δεύτερος λόγος της αίτησης αναίρεσης, όπως επίσης και ο δεύτερος λόγος του δικογράφου πρόσθετων λόγων αναίρεσης, με τους οποίους η αναιρεσείουσα προσάπτει στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση πλημμέλειες από το άρθρο 559 αριθ. 1 και, επικουρικά, από το άρθρο 559 αριθ. 8β ΚΠολΔ, ειδικότερα δε διατυπώνει την αιτίαση ότι το Εφετείο παραβίασε ευθέως την ουσιαστικού δικαίου διάταξη του άρθρου 938 ΑΚ, πρέπει, κατ' άρθρο 578 ΚΠολΔ, να απορριφθούν ως αβάσιμοι (ΑΠ 435/2024, ΑΠ 2062/2022, ΑΠ 625/2021). Δεν συντρέχει δε στο πρόσωπο της αναιρεσείουσας έννομο συμφέρον αποτροπής δεδिकाσμένου, ούτως ώστε να αναιρεθεί η προσβαλλομένη απόφαση μόνο ως προς τις αιτιολογίες της. Επομένως, κατά την μειοψηφούσα γνώμη, πρέπει να αναπεμφθεί η υπόθεση στο τμήμα που την παρέπεμψε για την περαιτέρω εξέτασή της (άρθρ. 580 παρ. 5 ΚΠολΔ). Συναφώς, όσον αφορά στο αίτημα υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο ΔΕΕ, που από το περιεχόμενο της παραπεμπτικής απόφασης προκύπτει ότι υποβλήθηκε, κρίνεται σκόπιμο να λεχθούν τα εξής: Η αρχή της αποτελεσματικότητας των ενωσιακών κανόνων ανταγωνισμού περιορίζεται αποκλειστικά και μόνον στην αποκατάσταση της ζημίας, ήτοι περιορίζεται από το ρυθμιστικό αντικείμενό της. Αυτό ισχύει είτε η αξίωση αυτή στηρίζεται στο πρωτογενές δίκαιο (άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ) είτε, κατά μείζονα λόγο, διέπεται και από τη μεταγενέστερη Οδηγία 2014/104 και τον εναρμονιστικό αυτής νόμο (ν. 4529/2018).

Συνεπώς, προκύπτει σαφώς ότι η αρχή της αποτελεσματικής εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού περιορίζεται μόνον στις περιπτώσεις αποζημιωτικών αξιώσεων και όχι αξιώσεων αδικαιολόγητου πλουτισμού, καθόσον η αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού δεν ρυθμίζεται από το ενωσιακό δίκαιο, όπως η αξίωση αποζημίωσης (Οδηγία 2014/104 και ν. 4529/2018), αλλά διέπεται αποκλειστικά από το εθνικό δίκαιο, δηλαδή από τους όρους των άρθρων 904 επ. ΑΚ του εσωτερικού δικαίου.

Συνεπώς, ουδόλως μπορεί να θεωρηθεί ότι, με βάση την αρχή της αποτελεσματικής εφαρμογής του ενωσιακού δικαίου, ο ν. 4529/2018 και η Οδηγία 2014/104, επιβάλλεται να ερμηνεύονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εφαρμόζεται το δίκαιο του αδικαιολόγητου πλουτισμού και στον τομέα του δικαίου του

ανταγωνισμού (σχετ. ΔΕΕ απόφ. της 4-3-2020, CJIB C-183/18, σκ. 66, 67, υπόθ. C-573/17, σκ. 73, 77). Κατά συνέπεια, σε κάθε περίπτωση, η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου δεν έχει υποχρέωση υποβολής προδικαστικού ερωτήματος κατ' άρθρ. 267 ΣΛΕΕ στο ΔΕΕ. 5. Επομένως, κατά τη γνώμη που επικράτησε στο Δικαστήριο, είναι βάσιμοι οι παραπεμφθέντες στην Ολομέλεια δεύτερος λόγος αναιρέσεως και δεύτερος πρόσθετος λόγος αυτής, κατά το μέρος τους, με το οποίο η αναιρεσείουσα προβάλλει πλημμέλεια από τον αρ. 1 του άρθρου 559 ΚΠολΔ για παράβαση της προδιαληφθείσας διάταξης ουσιαστικού δικαίου του άρθρου 938 Α.Κ. με την ανωτέρω αιτίαση. Κατόπιν τούτων, παρέλκει η έρευνα από το Α3 Τμήμα του Αρείου Πάγου των μη παραπεμφθέντων στην Ολομέλεια λόγων αναιρέσεως, αφού η αναιρετική εμβέλεια των λόγων, που έγιναν δεκτοί, καθιστά αλυσιτελή την έρευνα των λοιπών, καθώς και του υποβαλλόμενου από την αναιρεσείουσα αιτήματος περί υποβολής προδικαστικού ερωτήματος προς το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά το άρθρο 267 της Σ.Λ.Ε.Ε. περί του εάν η διάταξη του άρθρου 101 § 1 της Σ.Λ.Ε.Ε. περί προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού και οι αρχές της αποτελεσματικότητας, ισοδυναμίας, ισότητας και αναλογικότητας του ενωσιακού δικαίου επιβάλλουν την απόδοση της ωφέλειας, που περιήλθε στον αδικοπραγήσαντα εξαιτίας της παράβασης της αρχής του ελεύθερου ανταγωνισμού, μετά την παραγραφή της αξίωσης από αδικοπραξία, και πρέπει να αναιρεθεί στο σύνολό της η προσβαλλόμενη απόφαση, να παραπεμφθεί η υπόθεση προς περαιτέρω εκδίκαση στο ίδιο Εφετείο, συντιθέμενο από άλλον δικαστή, όπως ορίζει η διάταξη του άρθρου 580 § 3 ΚΠολΔ, να διαταχθεί κατ' άρθρο 495 § 3 ΚΠολΔ η επιστροφή του παραβόλου στην αναιρεσείουσα και να συμψηφιστούν στο σύνολό τους τα δικαστικά έξοδα μεταξύ των διαδίκων κατ' άρθρο 179 ΚΠολΔ, λόγω της δυσχέρειας περί την ερμηνεία του κανόνα δικαίου, που εφαρμόστηκε.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Αναιρεί την 2364/2023 απόφαση του Μονομελούς Εφετείου Αθηνών.

Παραπέμπει την υπόθεση για περαιτέρω εκδίκαση στο ίδιο Εφετείο, συντιθέμενο από άλλον δικαστή.

Διατάσσει την επιστροφή του παραβόλου στην αναιρεσείουσα.

Συμψηφίζει τα δικαστικά έξοδα μεταξύ των διαδίκων.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα στις 29 Ιανουαρίου 2026.

Και

Δημοσιεύθηκε στο ακροατήριό του στις 26 Φεβρουαρίου 2026.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ